

RAPPORT OVER DE MIDDELEN TER
VOORKOMING VAN SCHADE
DOOR SPREEUWEN IN
BOOMGAARDEN EN FRUITTUINEN

In verband met hetgeen bij de Algemeene Beschouwingen over de begrooting van het Departement van Binnenlandsche Zaken en Landbouw in de Tweede Kamer der Staten-Generaal ter sprake gebracht is over de schade, welke door den spreeuw aan de boomgaarden wordt veroorzaakt, heeft Zijne Excellentie de Minister van Binnenlandsche Zaken en Landbouw een Commissie ingesteld, bestaande uit de heeren H. A. VAN BEUNINGEN te Kerk-Avezaath, Ir. R. VAN DER VEEN te Nijmegen en ondergeteekende, om te onderzoeken, op welke wijze daaraan een einde kan worden gemaakt.

Op 6 April 1929 heeft deze Commissie aan den Minister haar verslag uitgebracht.

Met toestemming van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken en Landbouw wordt dit verslag hierbij door den Plantenziektenkundigen Dienst gepubliceerd, waarvoor het in de reeks van Verslagen en Mededeelingen wordt opgenomen.

De Inspecteur,
Hoofd van den Plantenziektenkundigen Dienst,
N. VAN POETEREN.

Wageningen, Mei 1929.

RAPPORT OVER DE MIDDELEN
TER VOORKOMING VAN SCHADE DOOR SPREEUWEN
IN BOOMGAARDEN EN FRUITTUINEN.

Het voedsel van den Spreeuw: nut en schade.

De spreeuw vangt met broeden aan in het einde van April en voedt zich en zijn jongen, tot die begin Juni uitvliegen, uitsluitend met insecten. Emelten vormen vaak een belangrijk deel van het voedsel der jongen.

Onmiddellijk na het uitvliegen vereenigen de jongen van het eerste broedsel zich met de oude vogels tot troepen, die zich met insecten voeden op hooi-, wei- en bouwlanden, in boomgaarden en bosschen; waar kersenboomen te vinden zijn, voeden zij zich ook met rijpende en rijpe kersen en richten daar ernstige schade aan. Vooral in Zuid-Gelderland neemt deze schade in sommige jaren groote afmetingen aan. In het bijzonder in de laatste jaren is de schade aldaar toenemend en deze had in 1918 zeer groote afmetingen aangenomen, zoodat toen van een ware plaag gesproken kon worden. Dat de schade hier steeds grooter is dan in andere kersenstreken zal waarschijnlijk toe te schrijven zijn aan de groote troepen spreeuwen, die zich daar in den zomer om de, gaarne als slaapplaats gebruikte, rietvelden langs de groote rivieren verzamelen. De schade in de kersenboomgaarden bepaalt zich niet alleen tot het eten der kersen; ook wordt veel vernield, daar vele vruchten licht beschadigd aan den boom blijven hangen, maar daardoor toch onverkoopbaar zijn. Ook het bevuilden van vele vruchten doet veel schade.

Naast jaren van groote schade zijn er jaren, dat men minder van de spreeuwen merkt; zij zoeken dan hun voedsel elders. Wat de schade in kersenboomgaarden betreft, deze hangt blijkbaar samen met het meer of minder rijkelijk vloeien van die andere voedselbronnen. Zoo geeft waarschijnlijk een vroege hooioogst veel spreeuwen in de kersenboomgaarden, dit wordt toegeschre-

ven aan het spoedige uitdrogen van den grond na den hooioogst, hetgeen de insecten naar dieper grondlagen doet verhuizen, waardoor zij voor den spreeuw onbereikbaar worden. Na half Juli komen reeds, vooral jonge, spreeuwen uit Noordelijker en Oostelijker streken zich bij de inheemsche vogels voegen, zoodat het aantal spreeuwen gedurende den zomer steeds vermeerdert. In dien tijd wordt weer grootendeels het voedsel op wei- en bouwland gezocht, maar de laatste jaren komen er klachten, dat zij aardbeien, bessen, zwarte bessen, pruimen, frambozen, peren, appelen, morellen, perziken en moerbeien niet ongemoeid laten. De klachten over schade aan deze vruchten nemen toe, zijn echter nog niet van ernstigen aard. Een klacht uit Buren maakte melding van ernstige schade aan aardbeien en deze komt op meerdere plaatsen voor.

De vraag dringt zich op, of er bijzondere oorzaken zijn aan te wijzen voor de toenemende schade. Met zekerheid zijn deze echter niet aan te wijzen. Van verschillende zijden spreekt men van groote toename van het aantal spreeuwen en van een verandering in voedselgewoonten, die zich meer aan plantaardige stoffen zouden aanpassen. Dat het aantal toeneemt komt ons wel waarschijnlijk voor, maar dit kan moeilijk met zekerheid geconstateerd worden, terwijl over een verandering in voedselgewoonten de berichten met elkaar niet zoozeer overeenstemmen, dat evenmin een zekere conclusie getrokken kan worden. Het kan echter zeer wel mogelijk zijn, dat zich bij den spreeuw een wijziging in levensgewoonten voltrekt, die ook wel bij andere vogelsoorten waargenomen is. Deze zou dan hierin bestaan, dat een deel der vogels zich meer aan een levenswijze bij woningen van menschen aanpast; de daarmede gepaard gaande verandering in de voeding zou o.a. leiden tot het vormen van tweede broedsels. Belangrijk zou echter ook zijn, dat de geaardheid der vogels verandert, dat zij aanmerkelijk minder schuw worden en zich dus minder gemakkelijk laten verjagen. Met de mogelijkheid, dat het voor een meer of minder belangrijk deel deze zgn. „huisspreeuwen” zijn, die zoo schadelijk optreden in kersenboomgaarden (en op andere plaatsen) moet dus wel rekening gehouden worden. Indien dit bij nader onderzoek juist blijkt te zijn, zou dit van invloed zijn op de te nemen bestrijdingsmaatregelen.

Zeker is het, dat kersen reeds langen tijd zeer in trek zijn, terwijl het schijnt, dat de laatste jaren meer peren, zwarte bessen

en pruimen door de spreeuwen gegeten worden dan vroeger.

Gedurende de zomermaanden slapen troepen spreeuwen, die tot October steeds in grootte toenemen, in het riet, waarin zij schadelijk zijn, doordat de rietstengels door het gewicht der spreeuwen omknakken. Vooral langs de groote rivieren en in het bijzonder aan de riviermonden (Biesbosch) waar veel riet ge-teeld wordt, kan deze schade van beteekenis worden. Daartegen-over staat weer, dat de uitwerpselen der vogels voor het riet een zeer waardevolle bemesting vormen.

In het einde van October en in November trekken vele spreeuwen naar het Zuiden, terwijl waarschijnlijk de zgn. huisspreeuwen hier blijven. Met het invallen van lage temperatuur trekt wederom een deel weg, maar ook dan blijven vele hier, waarvan althans een deel niet meer op de slaapplaatsen in het riet overnacht, maar onder de daken van huizen en boerderijen.

Gedurende den strengen winter van 1929 zijn vele spreeuwen overgebleven, die tegen alle verwachting dezen slechten tijd vrij goed doorgekomen zijn. In den strengen winter van 1916-'17 zijn er veel omgekomen, wat toen een vrij belangrijke vermindering van het aantal spreeuwen in de volgende jaren en veel minder overlast in de boomgaarden gaf.

Gedurende de wintermaanden voeden de spreeuwen zich uit-sluitend met insecten, die op bouw- en weiland gezocht worden. Daar het aantal overwinterende spreeuwen waarschijnlijk toe-neemt, profiteeren wij van hun nuttige werkzaamheid in den win-ter in steeds grootere mate. In sommige jaren doen zij bij den bouw van kassen wel eens schade door het eten van stopverf. In het voorjaar kan er eenige schade aan het ontkiemende graan, waarvan de spreeuw de korrel wegpikt, toegebracht worden. Veelal groeit de plant dan echter nog door.

Het nut en de schade van den spreeuw zijn aldus samen te vat-ten. Ernstige schade wordt aangericht in kersenboomgaarden, terwijl ook schade te constateeren is aan andere vruchten, riet en aan ontkiemende granen. Deze schade draagt een tijdelijk ka-rakter, daar de vruchten slechts aangetast worden tijdens de rijping en de granen tijdens de ontkieming. Daar de spreeuwen na den broedtijd steeds in grootte troepen optreden, is de schade in verschillende streken zeer verschillend. In Zuid-Gelderland is de schade aan kersen het ernstigst, in de laatste jaren werkelijk zeer ernstig, in andere fruitstreken is zij veel minder.

Het nut van den spreeuw strekt zich over het geheele jaar uit en bestaat in het verdelgen van insecten op bouw- en weilanden en in boomen. Voor graslanden is hij door het groote aantal, waarin hij optreedt, waarschijnlijk de belangrijkste insectenverdelger in onze vogelwereld. Voor het binnen de perken houden van het aantal engerlingen en emelten is hij zonder twijfel van groot belang. Door het optreden in groote troepen is hij tevens één van de weinige vogels, die een reeds uitgebroken insectenplaag te niet kunnen doen. Dit is in 1928 weer duidelijk gebleken, toen het uitsluitend de spreeuwen geweest zijn, die een in den zomer op verschillende plaatsen in ons land opkomende plaag van gamma-uilrupsen in het loof van aardappelen en andere gewassen, volledig hebben doen ophouden. Het zwaartepunt van het nut van den spreeuw is echter niet te zoeken in het wegwerken van schade, maar in het voorkomen ervan.

In de ornithologische- en landbouwliteratuur treffen we over het algemeen een gunstig oordeel over den spreeuw aan, hoewel de schade, die hij aan het fruit toebrengt, nergens verzwegen wordt.

Prof. Dr. RÖRIG komt in „Tierwelt und Landwirtschaft“, 1906, p. 158 tot de volgende conclusie: „Trotz aller dieser von ihnen verursachten und nicht zu bestreitenden Nachteile sind die Stare als die nützlichsten und für uns wertvollsten Vögel an zu sehen.“

WALTER E. COLLINGE schrijft in „The food of some British wild Birds“, 1912, p. 49: As has long been contended by agriculturists, numerically this bird has increased enormously during the the last ten or twelve years. Considerably reduced in numbers, I believe the starling would regain the good name it has borne in the past, and prove a most useful bird to the farmer; at present it is far too numerous and a source of considerable loss.

In BREHMS Tierleben, 1913, p. 309 vinden we: Der Star richtet zwar in Weinbergen erheblichen, in Kirschpflanzungen und Gemusegärten dann und wann merklichen Schaden an, verursacht auch, wenn er massenhaft in Rohrbeständen nächtet, durch niederbrechen der Halme beträchtliche Verluste. Er ist aber im übrigen so ausserordentlich nützlich, dass man ihn als den besten Freund des Landwirtes bezeichnen darf.

Prof. Dr. J. RITZEMA BOS, „Nuttige en schadelijke zoogdieren en vogels“, 1885, p. 53: Weegt men echter nut en schade tegen

elkaar, dan blijkt, dat het nut verreweg het nadeel overtreft. Slechts gedurende korten tijd brengt de spreeuw schade te weeg, terwijl hij bijkans het geheele jaar door akker, tuin en bosch van de schadelijkste dieren helpt bevrijden.

Met inachtneming van alle in het voorgaande genoemde omstandigheden, kunnen wij bij den huidigen stand van onze kennis ons oordeel aldus laten luiden:

De spreeuw is door het verdelgen van insecten over het algemeen een nuttige vogel en vooral voor graslanden van belang. Plaatselijk en tijdelijk richt hij echter zoodanige schade in fruitculturen aan, dat de mogelijkheid om maatregelen daartegen te nemen geopend moet worden. Voor Zuid-Gelderland kunnen deze zelfs noodzakelijk geacht worden. Zij mogen echter niet leiden tot zijn uitroeiing.

Hieronder zullen de maatregelen besproken worden, die ter voorkoming van schade door spreeuwen genomen kunnen worden. Die van afweer worden thans reeds toegepast, maar kunnen wellicht nog beter georganiseerd en uitgevoerd worden. Waar **buitengewone** schade dreigt of reeds ondervonden is, zullen zij echter nog met bijzondere maatregelen, die op vermindering van het aantal spreeuwen gericht zijn, moeten worden aangevuld. In verband met het nut zullen deze echter tot die gevallen en streken van **bijzondere** schade beperkt moeten blijven.

Maatregelen ter voorkoming van schade.

De maatregelen, die ter voorkoming van spreeuwenschade genomen kunnen worden, zijn te verdeelen in:

A. *Maatregelen in den boomgaard of fruittuin.*

1. **Het aanbrengen van netten** om de boomen heen is in kersenboomgaarden niet wel uitvoerbaar, daar het bij de groote boomen te kostbaar is. Netten op de boomen geven een zeer onvoldoende beveiliging. In bessentuinen zonder hoogstammen of struikvormen zou het wel uitvoerbaar zijn, maar daar is de schade zelden ernstig.

2. Men kan **de vogels verjagen**, nadat ze reeds in den boomgaard gevallen zijn, **door het schieten met los kruit en hagel**. Het schieten met los kruit verschrikt de vogels en doet hen weer opvliegen,

maar de praktijk heeft geleerd, dat zij na eenigen tijd hieraan wennen en als zij dan nog opvliegen zeer spoedig daarna weer op een andere plaats invallen. Het schieten met hagel helpt beter, daar hierdoor een aantal vogels gedood worden, waardoor de anderen, het gevaar bemerkende, veel schuwer worden. Men doodt hiermede echter niet steeds de vogels, maar verminkt ze ook. Een groot bezwaar is het ook, dat de takken der boomen verwond worden, wat aantasting door ziekten tot gevolg kan hebben.

Ook het gevaar voor plukkers en andere personen in de vaak dichte, weinig uitzicht gevende boomgaarden is een reden om het schieten met hagel af te raden.

Het **werken met ratels en toeters** helpt evenals het schieten met los kruit in den aanvang wel iets, maar verliest nog spoediger zijn schrikwekkende uitwerking op de vogels. Vaak moet men zijn toevlucht nemen tot het **werpen van steenen**, stukken hout en andere voorwerpen naar de vogels. Ook dit helpt niet veel, daar deze iets verder toch weer invallen. Een bezwaar is ook, dat reeds veel schade is gedaan, wanneer men ze verjaagt. Bovendien worden vele vruchten door het werpen met steenen enz. beschadigd.

3. Beter is het de vogels reeds te **verjagen, voordat zij in den boomgaard gevallen zijn**. Hoewel moeilijk, is dit bij groote oplettendheid van de keerders toch niet onmogelijk. Hierbij is het een gelukkige omstandigheid, dat de spreeuwen in troepen komen aangevlogen, zoodat men een geheele troep tegelijk kan keeren; traden de vogels individueel op, dan zou deze methode onuitvoerbaar zijn. De keerders moeten aan de randen van den boomgaard opgesteld worden en onmiddellijk beginnen met lawaai maken, zoodra zij een troep zien naderen. Het is hierbij van belang, dat de keerders de troepen op zoo groot mogelijken afstand reeds zien, waartoe het uitzicht zooveel mogelijk vrij moet zijn. Overbodige boomen, heggen, enz. moeten daarom verwijderd worden. Bij boomgaarden van eenigen omvang is het **bouwen van een eenvoudigen houten toren**, die boven het geboomte uitsteekt, aan te bevelen. Hierop neemt een persoon plaats, die de keerders in den boomgaard waarschuwt van welke zijde een troep nadert, zoodat zij zich tijdig daar kunnen bevinden. In kleinere boomgaarden kan die persoon zelf keeren door op den aanvliedenden troep te schieten. Vanaf die stelling kan men touwen in alle richtingen spannen, waaraan bussen, gevuld met steenen, worden gehangen. Door aan de touwen te trekken kan men vanaf den toren ook het

invallen van een troep tegengaan. Het tijdig opmerken van een troep is van het grootste belang. In vele gevallen wordt dit door gemakzucht of onoplettendheid van de keorders verzuimd en als een troep eenmaal ingevallen is kost het meer moeite dezen te verdrijven. Vooral als dezelfde troep een boomgaard meermalen met eenig succes heeft bezocht, zal hij driester optreden en zich met de gewone middelen moeilijker laten verjagen.

Het werken met **door den wind bewogen middelen** zooals kleppermolentjes, blinkende stukjes spiegelglas en wapperende lappen kan hoogstens een weinig helpen, maar is op zichzelf zelden voldoende om de vogels uit den boomgaard te houden. Het opstellen van een vogelverschrikker (pop) in de boomen helpt wel iets. Wanneer men deze pop door het opstellen van een luidspreker in zijn lichaam van tijd tot tijd geluid kon laten maken, zou dit wellicht nog meer afschrikwekkend op de spreeuwen werken. Hoewel waarschijnlijk vrij veel onkosten meebrengend door de noodige aanschaffing van groote versterkers, meent de commissie toch op de mogelijkheid van afschrikking door middel van luidsprekers, die bij de tegenwoordige techniek een bulderend geluid kunnen voortbrengen, de aandacht te moeten vestigen.

B. *Maatregelen buiten den boomgaard.*

Zullen de maatregelen in den boomgaard zich in hoofdzaak moeten bepalen tot het verjagen van de vogels, de maatregelen, die men daarbuiten nemen kan, kunnen niet anders zijn dan die, waardoor de vogels gedood worden. De theoretische mogelijkheid van het lokken der spreeuwen naar plaatsen, waar zij zich te goed kunnen doen op een voor ons minder kostbare wijze, komt ons onuitvoerbaar voor. Daar we met het doden van de vogels weliswaar de schade maar ook het ontwijfelbare nut moeten missen, mogen de nu volgende maatregelen, indien zij ingevoerd worden, slechts een tijdelijk en plaatselijk karakter dragen. Zoodra de onder A genoemde maatregelen de schade in de boomgaarden weer binnen redelijke grenzen kunnen terugbrengen, is het wenschelijk het doden van spreeuwen te doen ophouden of zeer te verminderen.

1. **Uithalen der eieren.** Waar de spreeuw in of tegen gebouwen nestelt (en dit is meestal het geval), is alleen het bezit van een vergunning van den gebruiker van het gebouw voor het uithalen der eieren noodig, daar Art. 8 van de Vogelwet 1912 het verbod

van uithalen van eieren van beschermde vogels niet van toepassing verklaart op de gebruikers van gebouwen en hunne lasthebbers voor zoover betreft het opzettelijk verstoren van in of tegen gebouwen of in binnenplaatsen zich bevindende nesten van beschermde vogels. Dat men van dit recht tot nu toe zoo weinig gebruik maakte bewijst, dat men weinig moeite heeft gedaan om schade te voorkomen.

Men zou het uithalen der eieren kunnen prikkelen door het stellen van een premie daarop. Wij meenen echter dit niet te mogen aanraden, daar het uithalen der eieren dan grootendeels door de jeugd zou geschieden, waartegen ernstige paedagogische bezwaren bestaan. **Waar men dezen maatregel mocht willen toepassen, behoort zij dan ook uitsluitend te geschieden door volwassenen.**

De afdelingen der land- of tuinbouworganisaties en, zoo die aanwezig zijn, de musschengilden, kunnen het innen der eieren en het uitbetalen der premies op zich nemen.

2. **Er is geen reden den spreeuw te plaatsen op de lijst van als schadelijk voor den land-, tuin- of boschbouw of voor de visscherij aangewezen vogels.** Wel zou men hiermee aan veler wensch tegemoet komen, maar het is geenszins zeker, dat de schade van den spreeuw het nut overtreft, terwijl uitbreiding van de zgn. zwarte lijst in het algemeen ook ongewenscht is.

3. Wel komt het ons gewenscht voor **dat er bij de burgemeesters in de fruitstreken, en wel in het bijzonder in Zuid-Gelderland, op aangedrongen wordt om met het geven van vergunningen krachtens artikel 9 der Vogelwet 1912 ten aanzien van den spreeuw vrijgevig te zijn. Aan afwering der vogels als bedoeld onder A 3 en het uithalen der nesten moet echter de voorkeur worden gegeven.**

4. Van de zijde der vogelvangens werd gewezen op de mogelijkheid om het aantal spreeuwen te doen verminderen door het vangen met het slag-net, met het doel de vogels voor de consumptie te gebruiken. Vroeger werd deze vangst door vogelvangens algemeen uitgeoefend en werden de spreeuwen onder den naam van panlijsters verhandeld. Het toestaan van deze vangst, b.v. telkenmale voor den tijd van één jaar zou kunnen worden overwogen. Een groot bezwaar van deze bestrijdingswijze is, dat de spreeuwen voornamelijk gevangen zullen worden in het najaar en het vroege voorjaar, wanneer zij juist het meest nut doen, terwijl men geheel onzeker is, dat juist de spreeuwen, die de ker-

senboomgaarden teisteren, door dezen maatregel getroffen zullen worden.

5. Ten slotte kan men de spreeuwen aantasten op hun slaapplaatsen in het riet, waar zij zich vanaf half Juni tot October in steeds grooter wordende gezelschappen, die vaak uit tienduizenden individuen bestaan, verzamelen.

De spreeuwen, die overdag de kersenboomgaarden in Zuid-Gelderland bedreigen, slapen 's nachts in de rietvelden langs de groote rivieren. Echter hebben zich vele spreeuwen, die zich overdag op de Veluwe en in Noord-Brabant hebben gevoed, bij hen gevoegd. Eventueele maatregelen tegen deze gezelschappen zullen dus niet alleen de kersendieven treffen, maar ook de in dien tijd nuttige soortgenooten. Het schieten met hagel op de slaapplaatsen is vrij duur en zal niet veel resultaat opleveren, daar de troep spoedig een andere slaapplaats zal opzoeken.

In Duitschland werd vroeger de vangst in het riet bedreven met fuiken, die horizontaal werden opgesteld en waarin een lange stok gestoken werd, die een eind uit de fuik stak. De spreeuwen vinden op deze stok een gemakkelijke rustplaats en dringen elkaar in de fuik. Ook werden zeer groote netten opgesteld, die een geheele oppervlakte riet overdekken; als het duister is drijft men de spreeuwen onder het net, wat door steenworpen en geraas bewerkstelligd wordt. Wanneer de spreeuwen onder het net zijn, laat men dit neer en vangt op die wijze een zeer groot aantal spreeuwen tegelijk. In hoeverre deze methode goed uitvoerbaar is, is ons niet bekend. Daar het niet te voorkomen zou zijn, dat een zekere oppervlakte riet zou worden vernield, zou een overeenkomst van het uitvoerend lichaam (overheid of tuinbouworganisatie) met den eigenaar van het riet noodig zijn.

Om de schade te voorkomen, die de spreeuwen in het riet aanrichten bij het slapen, is deze methode uit den aard der zaak niet de meest aanbevelenswaardige. Hiertegen zou schieten beter helpen, waartoe overgegaan zou kunnen worden als vermindering van het aantal spreeuwen ook om andere redenen wenschelijk geacht wordt. Daartegen kunnen echter de bezwaren aangevoerd worden, die hierboven zijn vermeld.

Het is waarschijnlijk te achten, dat ook reeds schieten met los kruut, een aantal avonden achtereen op de slaapplaats toegepast, er toe zal leiden, dat een andere slaapplaats wordt uitgezocht. Uit den aard der zaak is dit echter slechts verplaatsen van het kwaad.

De slapende spreekgezelschappen zouden tenslotte door middel van een gifgas gedood kunnen worden. De slaappleatsen in het riet zijn echter te laag gelegen om er te kunnen werken met een gas van laag soortelijk gewicht, daar dit onmiddellijk boven het riet zou uitstijgen, terwijl een gas van hoog soortelijk gewicht, dat dus laag bij den grond zou blijven, te veel gevaar oplevert voor den mensch. Deze methode, die in Amerika wel eens op windstille avonden bij hooggelegen slaappleatsen toegepast schijnt te zijn, komt ons hier te lande niet uitvoerbaar voor.

Van de toepassing der bovenstaande maatregelen meenen wij eenig succes te mogen verwachten van degenen, die genoemd zijn onder A 3, d.i. het zorgen voor beter uitzicht om de spreekuigen tijdig te zien aankomen. B 1, d.i. het uithalen der eieren, B 3, d.i. vrijgevigheid met vergunningen en B 4, d.i. het vangen met het slag-net.

De onder B genoemde maatregelen mogen slechts dan toegepast worden, wanneer buitengewone schade wordt ondervonden en deze niet voldoende met de onder A genoemde middelen bestreden kan worden. Ook dan behooren zij echter niet door het geheele land, maar uitsluitend in de streken, waar de buitengewone schade ondervonden wordt, toegepast te worden.

Ter beantwoording van de vraag, die ons mede is gesteld, in hoeverre de door lijsters (in hoofdzaak Merels) aan de vruchten-cultuur toegebrachte schade aanleiding geeft tot het nemen van bijzondere maatregelen tegen deze vogels, deelen wij mede, dat schade, door lijsters aangericht, op sommige plaats en waargenomen wordt en somtijds eenigen omvang van beteekenis kan aannemen. Deze schade is echter zeer plaatselijk, namelijk in de onmiddellijke nabijheid van plaats en, waar deze vogels een geschikte nestgelegenheid vinden. Daar deze nesten echter zeer gemakkelijk gevonden kunnen worden en ook plaatselijk zeer goed tegen de vogels zelf opgetreden kan worden, bestaat tot het nemen van bijzondere maatregelen, andere dan die, welke volgens artikel 9 der Vogelwet toegestaan kunnen worden, geen aanleiding.

Wageningen, }
 Kerk-Avezaath, } 6 April 1929.
 Nijmegen, }

N. VAN POETEREN.
 H. A. VAN BEUNINGEN.
 R. V. D. VEEN.